

ÕIGUSKANTSLER

Teie 1.12.2011 nr

Õiguskantsler 11.01.2012 nr 7-4/120037/1200135

Seisukoht õigusrikkumise puudumise kohta

Minuni jõudis 01.12.2011 Teie avaldus, milles kaebate Justiitsministeeriumi tegevusele Teie Soome Vabariigist vanglakaristuse kandmiseks ületoomisel.

Tutvunud Teie avalduse ja selle lisadega ning asjaomase õigusliku regulatsiooniga, leian, et Teie avalduses ja selle lisades toodud info põhjal ei ole põhjust arvata, et Justiitsministeerium oleks Teie õigusi rikkunud.

I Teie avaldus ja selle lisad

1. Loen Teie avaldusest välja, et Te ei ole rahul sellega, et Justiitsministeerium pole vastavalt kriminaalmenetluse seadustiku (edaspidi ka KrMS) § 478 lõikele 1 edastanud Teid puudutava Soome Vabariigi kohtu otsuse täitmise taotlust Riigiprokuratuurile (mis omakorda edastaks otsuse vastavalt KrMS §-le 481 Harju Maakohtule) ja on Teie arvates jätnud läbimata otsuse tunnustamismenetluse. Leiate, et ministeerium on kuritegu, mille eest Teid Soomes süüdi mõisteti, vääralt tõlgendanud karistusseadustiku (edaspidi ka KarS) § 184 lõike 2 ja mitte KarS § 184 lõike 1 kohaselt.

2. Väidate, et Soome Vabariigis mõisteti Teile 10 aastane vanglakaristus ja seda Soomes kandes oleksite automaatselt vabanenud karistuse kandmiselt 5 aasta pikkuse karistuse osa ärakandmisel ilma mingite täiendavate tingimusteta. Seevastu Eesti Vabariigis karistust kandes on Justiitsministeerium muutnud Teie karistust tulenevalt KarS § 76 lõikes 2 ette nähtud regulatsiooni rakendamisest raskemaks, mis aga ei ole Teie hinnangul lubatav.

II Õiguskantsleri seisukoht

3. Teie suhtes langetatud Soome kohtu otsuse tunnustamise menetluse väidetava läbiviimata jätmise osas tõden, et minu hinnangul olete kriminaalmenetluse seadustikku tõlgendanud valikuliselt, jättes tähelepanuta antud juhul asjakohased normid. Nimelt sätestab KrMS § 478 lõige 2, et vangistusega karistatud isiku ülevõtmise või ülevõtmisest keeldumise otsustab

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

justiitsminister. KrMS § 478 lõike 3 kohaselt jätkatakse taotlevas riigis vangistusega karistatud isiku suhtes kohtuotsuse täitmist seda muutmata, kui isikule taotlevas riigis mõistetud vangistuse pikkus vastab karistusele, mille Eesti karistusseadustik näeb ette sama kuriteo eest.

4. Niisiis ei pruugi igal juhul olla vajalik välisriigi kohtu otsust Eestis tunnustada ja kui kohtuotsust muuta tarvis ei ole, saab ülevõtmise või sellest keeldumise otsustada tõepoolest justiitsminister.

5. Te ei ole oma avaldusele lisanud Soome kohtu kohtuotsust, ent avaldusest nähtub, et Teile mõisteti vanglakaristus pikkusega 10 aastat. Ma ei ole peensusteni kursis Soome Vabariigi karistusõigusega ja juhindun seetõttu Teie enda avalduses toodust, et Teie poolt toime pandud kuritegu oleks Eesti Vabariigis kvalifitseeritav KarS § 184 järgi ning küsimus on pelgalt selles, kas tegu läheks KarS § 184 lõike 1 või lõike 2 alla. Mul ei ole võimalik võtta seisukohta, kas täpsem oleks kvalifitseerida Teile süüks pandavat tegu KarS § 184 lõike 1 või lõike 2 alusel, ent ma ei pea olemasoleva teabe alusel vajalikuks seda ka hinnata, kuna ei ole võimalik sedastada, mil moel võiks ka võimalik viga Teie olukorrale negatiivset mõju avaldada.

6. Teile mõistetud 10-aastane vanglakaristus mahub nii KarS § 184 lõike 1 kui lõike 2 kehtiva sõnastuse karistuspiiridesse (KarS § 184 lõike 1 kohaselt on võimalik mõista vangistust pikkusega 1 kuni 10 aastat, lõike 2 alusel vangistust pikkusega 3 kuni 15 aastat. Nii KarS § 184 lõikes 1 kui ka lõikes 2 sätestatud kuriteod on karistusseadustiku kehtiva redaktsiooni kohaselt ja tulenevalt KarS § 4 lõikest 2 esimese astme kuriteod (mõlema eest on raskeima karistusena ette nähtud tähtajaline vangistus üle viie aasta). Kümneaastast vangistust saaks mõista Eestis mõlema kõnealuse sätte järgi, samuti ei ole ühe või teise lõike järgi teo kvalifitseerimisel erisust võimalikus enne tähtaega vangistusest vabastamise regulatsioonis (see on tulenevalt KarS §-st 76 eelkõige sõltuvuses teo raskusastmest).

7. Te väidate oma avalduses, justkui oleks oluline ja olemuslik vahe, kas Teie poolt toime pandud kuritegu hinnata KarS § 184 lõikele 1 või lõikele 2 vastavaks teoks, ent pole selgitanud, mil moel võimalik taoline väär hinnang Teie teo kvalifikatsioonile võiks Teie õigusi rikkuda. Nagu eelnevalt toodust näha, ei ole selliseid argumente võimalik kehtivast õigusest ka tuletada. **Seega asun ses osas seisukohale, et isegi kui ministeerium on Teie sooritatud kuriteo ekslikult kvalifitseerinud KarS § 184 lõike 1 asemel KarS § 184 lõike 2 järgi, ei ole võimalik sedastada, kuidas selline tegevus Teie õigusi negatiivselt mõjutab ja neid rikub.**

8. Mis puudutab võimalikku *de facto* (reaalselt) ära kantava karistusaja erinevust tulenevalt Soome Vabariigi ja Eesti Vabariigi vangistusest enne tähtaega vabastamise erinevatest reeglitest, siis pean siinkohal asjakohaseks osutada Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi ka EIK) praktikale Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi ka EIÕK) rakendamisel olukordades mis samuti puudutavad eri riikide tingimisi enne tähtaega vangistusest vabastamise erinevaid reegleid.

9. Üldkokkuvõttes taandub probleem üksikjuhtudel EIÕK art 5 (õigus isikuvabadusele ja turvalisusele) rikkumise hindamisele.¹ Küsimus seisneb selles, kas üleandmine, sisaldades tegeliku pikema karistusaja ohtu, on vastuolus artikliga 5.

¹ Veermäe vs. Soome (15.03.2005, nr 38704/03), Csoszánzski vs. Rootsi (27.6.2006, nr 22318/02), Szabó vs. Rootsi (27.06.2006, nr 28578/03).

10. Kaebuse Veermäe *vs.* Soome vastuvõetavuse hindamisel leidis kohus, et konkreetsel juhul vangistuse kandmise üleandmine Eestisse ei kujutanud endast art 5 rikkumist.

11. Reaalse karistusaja pikenemise osas leidis kohus, et ennetähtaegne vabanemine on privileeg ja eri riikide seaduste erinevuse tõttu võib reaalne ärakantav vabadusepiirang pikeneda, kuid see ei kujuta karistuse raskendamist materiaalõiguslikus mõttes. Samas märkis kohus otsesõnu², et äärmiselt pikk *de facto* karistusaja pikenemine võib kaasa tuua elukohariigi (karistuse mõistnud riik võidakse vastutavana kaasata) vastutuse art 5 (õigus vabadusele ja turvalisusele) alusel. Selleks peavad aga esinema asjaolud, mis otseselt viitavad karistusaja reaalsele pikenemisele.

12. Asjades Csozszánszki *vs.* Rootsi ja Szabó *vs.* Rootsi ei lugenud kohus vastuvõetavaks reaalse karistusaja pikenemise kaebusi, kus Rootsis mõistatud karistuse Ungarisse täitmise jätkamiseks üleandmine tõi kaasa 16-kuulise *de facto* karistusaja pikenemise. 10 aastast vangistusest oleks Rootsi seaduse kohaselt vabanenud ennetähtaegselt 6 aasta ja 8 kuu ärakandmise järel, Ungari seaduse kohaselt tuli reaalselt ära kanda 8 aastat vangistust. Kohus leidis, et aasta ja 4 kuu pikkune erinevus ei ole märkimisväärne (*insignificant*) ja et see reaalse karistusaja pikenemine on 20% algselt reaalselt kandmisele kuulunud ajast (80 kuud *versus* 16 kuud), mistõttu faktiline karistusaja pikenemine ei ole ebaproportsionaalne, et kujutaks endast art 5 rikkumist.

13. Kohus leidis, et EIÕK art 5 lõike 1 punkti a kohaselt peab vabaduse võtmise aluseks olema süüdimõistev kohtuotsus, milleks konkreetsel juhul oli Rootsis tehtud otsus, mis Ungaris pandi üksnes sealse seaduse konteksti, hindamata otsuse tegemise aluseks olnud asjaolusid, seega ei katkenud side süüdimõistmise ja vabaduse võtmise vahel.³

14. Kohus pidas oluliseks ka meelevaldsuse kriteeriumi kontrollimist ja leidis, et selle hindamisel ei saa vangide vahetuse konventsiooni tõlgendada vaakumis ning et arvestama peab EIÕK olemust lepinguna ja koosmõju teiste rahvusvaheliste lepingutega. Seega leiti, et EIK ei nõua liikmesriigilt samade standardite kohaldamist, mis kehtivad kolmandates riikides. Kui karistuse täitmise ülevõtnud riigis ei tohi karistus ületada seda, mida isik oleks süüdimõistva otsuse teinud riigis tegelikult kandma pidanud, ohustaks see rahvusvahelise koostöö tihendamist kriminaalasjades, mis on vangide vahetamise konventsiooni eesmärk arvestades karistatud isikute huvisid. Seetõttu ei kujuta elukohariigis kantav pikem karistus automaatselt meelevaldset vabadusevõtmist, nii kaua kui see ei ületa algselt süüdimõistmisel määratud karistust. Kohus aga toonitab taaskord, et ta ei välista art 5 rikkumist olukorras, kus *de facto* karistusaeg oluliselt (*flagrantly*) pikeneb.⁴

15. Oma sõnutsi oleksite Soome Vabariigis karistust kandes vabanenud vangistusest ennetähtaegselt 10.10.2013. Tallinna Vangla teatise kohaselt tekib Teil võimalus elektroonilise

² „The Court does not exclude the possibility that a flagrantly longer *de facto* sentence in the administering State could give rise to an issue under Article 5, and hence engage the responsibility of the sentencing State under that Article. For this to be the case, however, substantial grounds would have to be shown to exist for believing that the time to be served in the administering State would be so flagrantly disproportionate to the time which would have had to be served in the sentencing State (see, *mutatis mutandis*, Cruz Varas and Others v. Sweden, judgment of 20 March 1991, Series A no. 201, p. 28, §§ 69 and 70).“

³ „As established by the case-law of the Court, however, the word “after” in Article 5 § 1 (a) does not simply mean that the detention must follow the “conviction” in point of time: in addition, the detention must result from, follow and depend upon or occur by virtue of the “conviction”. In short, there must be a sufficient causal connection between the conviction and the deprivation of liberty at issue (see, *inter alia*, Weeks v. the United Kingdom, judgment of 2 March 1987, Series A no. 114, p. 23, § 42).“

⁴ Seega, juhul, kui *de facto* kantav vangistus pikeneks oluliselt, ei saa vastuolu tõttu EIÕK-ga jätkata kohtuotsuse täitmist seda muutmata ning vangistusega karistatud isiku ülevõtmisel Eestisse kohalduks KrMS § 478 lg 3 ja § 482 koosmõjus välisriigi kohtuotsuse tunnustamise menetlus kohtus.

valve kohaldamisega katseajaga tingimisi enne tähtaega vangistusest vabaneda samuti 10.10.2013 ja katseajaga tingimisi enne tähtaega vangistusest vabaneda 10.06.2015.

16. Seega tekiks Teil võimalus elektroonilise valve kohaldamisega vangistusest tingimisi vabaneda samal ajal, kui oleks väidetav võimalus ka Soomes vanglast enne tähtaega vabaneda. Ilma elektroonilise valveta ennetähtaegne vabanemine oleks võimalik 20 kuud Teie väidetud võimalikust Soomes rakendamisele tulevast tähtajast hiljem.

17. Arvestades elektroonilise valve kohaldamisega enne tähtaega vabanemise võimalust ja eeltoodud EIK seisukohti, ei ole mul kaalukat põhjust arvata, et Teie *de facto* karistusaeg Eestis kujutaks endast võrreldes Soome Vabariigis väidetavalt kanda tuleva karistusajaga äärmiselt pikka karistusaja pikenemist.

18. Rõhutan ka, et Eesti õiguskorras on katseajaga tingimisi enne tähtaega vangistusest vabanemisel muude asjaolude hulgas ka tähtis kinnipeetava enda roll karistuse kandmise ajal ning õiguskaualeka käitumisega ning resotsialiseerivates tegevustes osalemisega on Teil võimalik märgatavalt tõsta tõenäosust, et Teil avaneb võimalus tingimisi enne tähtaega vangistusest vabaneda.

Lugupidamisega

Indrek Teder

Koopia: Justiitsministeerium

Saale Laos
Indrek-Ivar Määrts
603 8406, Indrek-ivar.maarits@oiguskantsler.ee